INTERVENTIE SI EDUCARE A COPIILOR CU CES PROVENITI DIN FAMILII SOCIALMENTE VULNERABILE

Andronache Roxana Nicoleta

Prof.înv.primar Școala Gimnazială Nr 11 Buzău

Doctorand anul IV,Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Rezumat

Familia este unul din cele mai importante elemente sau, mai bine spus, sisteme care contribuie la dezvoltarea unei persoane şi la starea ei de sănătate exercitând o influenţă deosebit de adâncă asupra copiilor. Familia este instituţia fundamentală în toate societăţile.Eficienţa educaţiei în cadrul familiei depinde de un şir de factori. Una dintre condiţiile decisive este competenţa parentală constituită pe parcursul întregii vieţi a părinţilor.Schimbările în comportamentele familiale şi în modelele familiale sunt determinate de un ansamblu de factori economici, sociali, culturali şi ideologici, factori ce dau caracteristica de vulnerabilitate unei familii. În familiile dezarmonioase poate fi afectat progresul şcolar al copiilor, dar şi stima de sine a tuturor persoanelor, care fac parte din ele Problematica copiilor cu CES, în general și a celor proveniți din familii socialmente-vulnerabile în special, a devenit extrem de actuală în contextul in care ,dacă până acum se credea că gama CES cuprindea deficiențe mentale,senzoriale sau fizice,cu timpul,s-a constatat însă că, la copii se dezvoltă dificultăți școlare permanente sau temporare. Pentru a ameliora si soluționa dificultățile apărute este utilizată metoda consilierii familiei și a membrilor ei,având în vedere două coordonate, cea psihologică şi cea pedagogică. .

Cuvinte cheie : familia vulnerabilă, copiii cu CES, intervenția socio-educațională

Summary

The family is one of the most important elements or, rather, systems that contribute to a person's development and health by exerting a particularly profound influence on children. The family is the fundamental institution in all societies. The efficiency of education within the family depends on a number of factors. One of the decisive conditions is the parental competence established throughout the life of the parents. Changes in family behaviors and family patterns are determined by a set of economic, social, cultural and ideological factors, factors that give the characteristic of vulnerability to a family. In disharmonious families can affect the school progress of children, but also the self-esteem of all people, who are part of them The issue of children with SEN, in general and those from socially vulnerable families in particular, has become extremely relevant in the context in which, if until now it was believed that the CES range included mental, sensory or physical deficiencies, over time, however, it was found that children develop permanent or temporary school difficulties. In order to improve and solve the difficulties, the method of counseling the family and its members is used, taking into account two coordinates, the psychological and the pedagogical.

În literatura de specialitate sunt descrise definiții terminologice vizând familia și principalele ei funcții. După dicționarul explicativ școlar, familia este o formă de comunitate umană, alcătuită dintr-un cuplu conjugal și copiii acestuia. Familia este izvorul dintre care el își poate extrage resursele pentru a face față vieții, ea este locul în care aceștia caută înțelegere și susținere, afecțiune și devotament.

Familia reprezintă un microgrup social, o celulă elementară a societăţii, a neamului, care realizează un ansamblu de funcţii biologice, psihologice, educative, economice, sociale, culturale, conturând habitusul primar al individului. Familia este mediul natural, firesc, cel mai apropiat şi necesar pentru dezvoltarea şi formarea personalităţii umane (Ph. Ariès, 1963; H. Aysenck, 2002; И. В. Гребенников, 1986; C. Narly, 1996; Larisa Cuyneţov, 2004; 2009 etc.); I. Slavici, 1967; Э. Г. Эйдемиллер, 1999; I. Nicola, 1993 etc.). Astfel, rolul familiei

în formarea omului este unul primordial. Familia, ca factor educaţional, îşi lasă amprenta decisivă în fazele de început ale ontogenezei. De modul în care familia influenţează dezvoltarea copilului în primii ani de viaţă depinde comportamentul socio-relaţional al viitorului adult. De aici şi necesitatea acut sesizată astăzi în societate de educaţie a părinţilor, eficientizare a relaţiilor familiale, valorizare a parteneriatului educativ. Părinţii şi ceilalţi actori care contribuie la educarea copiilor în primii ani de viaţă trebuie să mediteze asupra responsabilităţii pe care o au în formarea personalităţi acestora, familia fiind cea dinţii şcoală în care copiii învaţă să se comporte în viaţă şi societate.

Vulnerabilitatea poate fi considerată „un cuvânt telescopat pentru declinarea tuturor varietăților de nenorociri globale" [2, p.13]. Conform lui Soulet [9, p.141], a nu considera vulnerabilitatea drept caracteristică a indivizilor, dar ca rezultat al contextului relațional dintre un individ/grup și caracteristicile sale, ne permite să recunoaștem acea vulnerabilitate: -este mai degrabă o stare care definește ființa umană în general, decât o caracteristică și o „umbră"de stigmatizare a anumitor indivizi. Această posibilă stare poate afecta fiecare familie în faze specifice ale ciclului vieții și se caracterizează printr-o capacitate scăzută de a construi și/sau a menține toate condițiile (interne și externe), favorizând exercitarea pozitivă și autonomă a funcțiilor parentale: părintele vulnerabil rămâne actor al propriuluisău rol parental; -poate fi privită dintr-o perspectivă ecologică, care ne permite să concepem măsuri de contracarare, prin acțiuni potrivite de promovare (valorizare) și prevenire, consolidare și adaptare: „vulnerabilitatea este(...)strâns legată de ideea capacității de acțiune" [7, p.128-129] -putem înțelege astfel„puterea vulnerabilității" [1, p.26] : o viață completă și generoasă, cu disponibilitate spre relații puternice de atașament, grijă și iubire, ne expune în mod constant la vulnerabilitate și riscul abuzului de încredere, deci, trădare [6] .

Educația parentală, se adresează tuturor categoriilor de părinți, fără excepție, vizând activarea resurselor parentale intrinseci, sporirea competențelor prentale (educația copiilor),aabilităților educative și nu modificarea unui comportament sau a unei structuri existente.

Există situaţii când părinţii fie nu au mijloacele materiale să îi asigure copilului condiţii optime de dezvoltare , fie nu sunt preocupaţi de toate aspectele dezvoltării copilului lor şi nici nu ştiu ce au de făcut, fie nu conștientizează sau nu acceptă că , al lor copil este diagnosticat CES. Cerințele educative speciale (CES) ale copilului includ toate problemele care își pun amprenta asupra educației unui copil, pornind de la dificultăți ușoare, până la cele profunde. Inițial, gama CES cuprindea deficiențe mentale,senzoriale sau fizice .Cu timpul,s-a constatat însă că, la copii se dezvoltă dificultăți școlare permanente sau temporare. Cauzele apariției acestor dificultăți sunt diverse : apariția unei boli grave , proveniența din familii defavorizate sau tulburări socio-afective sau comportamentale .

În primul rând, contează atitudinea părinţilor. Într-o familie care indeplinește caracteristicile de socialmente-vulnerabilă , diagnosticarea copilului cu CES poate reprezenta un șoc,o sursă de stres, stresul fiind premisa unei crize. Stresul sau criza familiei sunt termeni diferiţi şi nu pot fi utilizaţi ca sinonimi. De obicei, în viaţa de familie, stresul precedă criza, stresul familiei reprezentând o modificare a echilibrului sistemului familial. Această schimbare poate fi una de care familia se bucură şi pe care o caută sau poate fi o schimbare pe care familia preferă să o evite. în nici unul dintre aceste cazuri stresul familiei nu conduce în mod necesar la o criză. Crizele familiei sunt cauzate de stresul sever, care împiedică funcţionarea familiei, care o imobilizează. Stresul parental apare aproape zilnic, iar părinţii trebuie să înveţe să facă faţă stresorilor de zi cu zi.

Criza familiei este o tulburare în echilibrul familiei atât de acută şi de puternică, încât familia este, cel puţin temporar, imobilizată, nemaiputând funcţiona.

Familiile care experimentează situaţii de criză trec prin situaţii în care modelele comportamentale obişnuite devin ineficiente, impunându-se în timp scurt adoptarea altora noi. Aşadar, o criză poate fi pentru o familie atât un pericol, cât şi o oportunitate. Momentul când apare o criză este punctul în care procesul recuperării

poate să înceapă, familia sperând să se redreseze şi având şansa de a deveni chiar mai puternică decât era înainte de apariţia crizei [5, p. 157].

În primul rând, contează atitudinea părinţilor. Deprinderile parentale sunt abilităţi tehnice şi psihosociale necesare îngrijirii copilului, pe care părinţii trebuie să le posede şi să le utilizeze pentru a-i asigura o dezvoltare fizică, intelectuală, morală şi comportamentala optimă şi integrarea în familie şi în comunitate.

Pentru a sensibiliza părinţii este bine de utilizat metoda consilierii pedagogice a părinţilor. Scopul consilierii constă în acordarea ajutorului părinţilor de a preîntâmpina consecinţele unui comportament eronat al copiilor,in general; al copiilor cu CES, în special. Consilierea pedagogică a părinților este considerată ca una din cele mai importante forme de lucru cu părinţii.

În consilierea familiei, consilierii de familie folosesc o varietate de metode şi abordări de sprijin precum: teoria rolului, teoria schimbării, analiza tranzacţională, terapia gestalt, teoria sistemelor, terapia de familie, schimbarea comportamentului, abordarea psihanalitică, terapia realităţii etc. Rolul consilierului este acela de a facilita noi modele de coping al familiei afectate de stres/criză şi de a lucra cu familia pentru dezvoltarea obiectivelor familiei. Odată ce familia s-a angajat să facă schimbările, consilierul foloseşte o abordare sistematică pentru a planifica modul în care obiectivele pot fi atinse în timp, utilizând o varietate de tehnici de management al stresului. Schimbarea poate să apară, dar ea cere timp, efort şi angajament.

Dimensiunea pedagogică/educațională a consilierii vizează provocarea unor schimbări conștiente în sfera cognitivă, afectivă, atitudinală și comportamentală a copiilor și părinților prin încadrarea lor în activități educațional-formative, care asigură achiziționarea și consolidarea competențelor, deprinderilor de a face față provocărilor vieții. Formarea unor competențe parentale de relaționare și comunicare cu propriii copii, mai cu seamă cu cei de vârstă preadolescentă și adolescentă, reprezintă esența consilierii centrate pe această dimensiune. Părinții devin parteneri ai consilierului în armonizarea relației dintre ei și preadolescenți. Consilierea centrată pe dezvoltarea părinților se îmbină cu activitățile de formare-dezvoltare a copiilor în cadrul școlar.

Intervenția socio-educațională este definită ca un complex de acțiuni formative ce susțin familia și intervine în mecanismele care favorizează relațiile intrafamiliale în sensul educatiei familiei și a copilului. Intervențiile socio-educaționale sunt în principiu: (a) de educație - a familiei,în general, și a parintilor, în special; de consiliere a familiei și a părintilor.

Consilierile pedagogice ale părinților poartă un caracter individual şi de echipă în dependenţă de problema discutată. După cum arată cercetările, este foarte important de a verifica eficienţa consilierilor realizate, de a urmări natura schimbărilor ce s-au produs în conştiinţa şi comportamentul părinţilor. Această permite să facem corectările necesare în conţinutul şi metodica desfăşurării consilierilor pedagogice. În cadrul consilierilor pedagogice sunt realizate în concordanţă cu necesitățile părinților. În timpul consilierilor pedagogice părinții au recunoscut că volumul reprezentărilor despre familie, tezaurul cunoştinţelor cu referire la regulile unei familii moderne sunt necesare pentru decizia modalităţii comportamentale, dar nu şi suficiente pentru manifestarea conduitei în corespundere cu cerinţele etico-morale.

Analiza surselor bibliografice consacrate ne-a permis să evidenţiem mai multe tipuri de consiliere. Plecând de la clasificarea lui Dumitru I. Al. [4, p. 12], observăm următoarele tipuri de consiliere, pe care cercetătorul le delimitează, după criteriul *necesităţilor beneficiarului*:

- *Consilierea medicală*, care include procesul şi acţiunile referitoare la asigurarea condiţiilor adecvate de creştere şi dezvoltare biofiziologică a organismului uman, de menţinere a unei stări optime de funcţionalitate şi sănătate a acestuia. Consilierea medicală este realizată de personalul specializat, medici şi asistenţi medicali;
- *Consilierea socială*, care reprezintă ansamblul de măsuri şi acţiuni de sprijin acordate persoanelor

social-vulnerabile. Astfel de probleme sunt de competenţa asistenţilor sociali şi intră în responsabilitatea autorităţilor publice;

- *Consilierea religioasă,* ce reprezintă un sprijin, ajutor şi îndrumare acordat acelor persoane care, necesită asistenţă spirituală, religioasă. Consilierea religioasă este realizată de preoţi şi consilieri pe probleme teologice;
- *Consilierea psihologică*, care reprezintă un proces de sprijin şi ajutor acordat acelor persoane care, în anumite momente ale existenţei lor, au dificultăţi în adaptarea la solicitările vieţii, manifestate prin disfuncţionalităţi şi dezechilibre ale structurilor lor de personalitate. Consilierea psihologică este realizată de psihologi, consilieri pe probleme psihologice şi psihoterapeuţi cu competenţe specifice.. Consilierea psihologică îi facilitează persoanei autocunoaşterea realistă, acceptarea de sine şi valorificarea optimă a resurselor şi disponibilităţilor proprii [8, p. 13].

Acest tip de consiliere poate fi completat prin consideraţiile lui David D., care defineşte consilierea psihologică ca fiind "o intervenţie psihologică în scopul optimizării, autocunoaşterii şi dezvoltării personale şi / sau în scopul prevenţiei şi remiterii problemelor emoţionale, cognitive şi de comportament ". [3, p. 87]

În sinteză, consilierea psihopedagogică are ca scop să înveţe omul a dobândi deprinderi de viaţă sănătoase, pentru a atinge un nivel optim de funcţionare a propriei personalităţi [4, p. 14].

Cea mai importantă concluzie rezidă, însă, în stabilirea faptului că procesul consilierii familiei sau a copilului, include cele două dimensiuni, cea psihologică şi pedagogică, îmbinate eclectic în baza principiului interdisciplinarităţii. Consilierea are la bază orientarea comportamentală, deoarece este centrată pe schimbarea cogniţiilor şi învăţare, cu rol preventiv şi de dezvoltare, în cadrul căreia membrii familiei/ adulţi şi copii dobândesc abilităţi, deprinderi şi competenţe de adaptare solicitărilor vieţii. Principalele tipuri de abordare a consilierii familiei vor fi axate pe soluţionarea situaţiilor de criză, pe prevenţie, remedierea acestora şi dezvoltarea optimă a personalităţii.

Bibliografie de referință

1. BROWN, B. Curajul de a fi vulnerabil. Bucuresti: Curtea Veche, 2016
2. CASTEL, R. Les Métamorphoses de la question sociale. Paris : Galimard, 1995.
3. CUZNEȚOV, L. Parteneriatul și colaborarea școală-familie-comunitate. Educația de calitate a copiilor și părinților. Chișinău: Primex-Com SRL, 2018. ISBN 978-9975-110-93-8.
4. CUZNEŢOV, L. Tratat de educaţie pentru familie. Pedagogia familiei. Chişinău: Centrul Editorial-poligrafic al USM, 2008. ISBN 978-9975-70-717-6.
5. CUZNEȚOV, L., CALARAŞ, C. Ghid metodologic pentru realizarea stagiului de practică profesională pentru masteratul Consilierea şi educaţia familiei. Chişinău: Primex- Com SRL, 2015. ISBN 978-9975-110-35-8.
6. MARZANO, M. Cosa fare delle nostre ferite. La fiducia e l'accettazione dell'altro. Trento: Erickson, 2012
7. ONED. Vulnérabilité, identification des risques et protection de l'enfance . Paris: La Documentation Française , 2014
8. SILISTRARU, N. Valori ale educaţiei moderne. Chişinău: Editura combinatului poligrafic, 2006.
9. SOULET, M.A. Vulnérabilité et enfance en danger: Quel rapport ? Quels apports ?. ONED. Vulnérabilité, identification des risques et protection de l'enfance. Paris: La Documentation Française, 2014